

Section 1. Challenges of studying Ukrainian art from ancient times to the beginning of the 20th century

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-45>

Томенко Олеся, кандидат філології, доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін НАОМА

Мистецтво ілюстрації дитячих книг в Україні

Ключові слова: ілюстрація, дитяча книга, образність, комп'ютерна графіка, психологія сприйняття дитини.

Olesia Tomenko, Candidate of Philological Science, Associate Professor at the Department of Culture and Social Sciences of NAFAA

The art of children's book illustration in Ukraine

Abstract: The report outlines the main challenges of book illustration for preschool children in Ukraine. The author emphasizes the unity between the text (prose or verse) and the picture. Two trends in book illustration for preschool children are compared: in the 1970s–80s and today. An important psychological aspect in children's book illustration which must be taken into account is the child's simultaneous perception of the image depicted in the picture and the textual image.

Key words: illustration, children's book, imagery, computer graphics, perception in child psychology.

Тема ілюстрації дитячих книг в Україні заслуговує на ґрунтовне дослідження. Ми хочемо розглянути лише деякі особливості роботи українських художників при ілюструванні дитячих книг. А також наголосити на єдності художнього тексту (прозового чи віршованого) із малюнком, ілюстрацією. Важливим аспектом при оформленні дитячої книги – особливо віршованої – є врахування психології сприйняття дитиною образу, зображеного в картинці та одночасного сприйняття текстового образу.

Робота художника-ілюстратора із художнім текстом надзвичайно кропітка, адже він є своєрідним медіатором між письменником, який створив текст, та дитиною, яка сприймає цей текст практично через художній образ, через картинку. Це особливо стосується дітей віком 0–6 років (раніше класифікація називала їх дітьми дошкільного віку, тепер, на жаль, вона зникла). Іноді трапляється, що художник-ілюстратор «витає» книгу, текст якої не зовсім якісний. Це стосується «Видавництва Старого Лева», де якісна ілюстрація та дорога поліграфія знаходять свого покупця, але не знаходять свого маленького читача. В нашій бібліотеці є такі книги, до яких діти байдужі саме через тексти. Є й інші приклади, коли молоді художники, використовуючи засіб часткової передачі фігури (просто ноги із спідницею чи штанами, вуха, частина стільця і т. п.) не враховують, що для дитини дошкільного віку ще важко сприйняти та уявити слідом ілюстратором ціле від запропонованої частини. Нема образу, який дитині потрібен для асоціації з текстом. З власного досвіду можемо сказати, що в такому віці автор декламувала вірші, коли розгортала книжку, не вмючи читати, а лише схоплюючи оком малюнок на відповідній сторінці.

Особливість української школи художників-ілюстраторів полягає, на нашу думку, у **ретельному** відтворенні художніми засобами образів, створених письменником. І це, на наше переконання, відповідає психології дитячого сприйняття твору. Дитина в такому віці шукає всіх персонажів чи деталі, які є базовими у творі. І коли їх не знаходить, дуже розчарується і не розуміє, чому цього образу нема на картинці. Дехто з художників вважає такий підхід консервативністю видавництва, але, на нашу думку, без врахування психології дитячого сприйняття, видання втрачає свою вартість. Іноді, художник може вкласти навіть більше, ніж є в тексті, від чого книга тільки виграє.

Можна говорити про окрему традицію в оформленні книги видавництвом «Веселка», яке у 1970–1980-і роки було найбільшим і найтиражнішим видавництвом, на книгах якого виховувалися покоління українських дітей. Ілюстрації таких художників як Володимир Голозубов («Загадки»), Наталя Сердюкова («Лисичка і Журавель»), Галина Галинська («Попелюшка»), Валентина Ульянова («Дюймовочка»), Володимир Мельниченко («Червона Шапочка»), Катерина Щепкіна («стежинка, Гриць та Деркач»), В'ячеслав Легкобит («Перепеличка мала-невеличка (українські народні скоромовки)» цікаві дітям і сьогодні, хоча естетика оформлення книги у ХХІ ст. змінилася, певною мірою і через вищу якість поліграфії та нові, в тому числі, комп'ютерні можливості графічного оформлення книг.

Зараз переважає комп'ютерна графіка, так, вона яскрава, потребує менших витратних матеріалів (олівці, фарби, папір), але ота особливість ручної ілюстрації створює особливий шарм і відчуття справжності.

При праці художника над текстом важливо враховувати, при можливості, і думку автора, адже він бачить, хоча і по-своєму, базові образи, які варто передати на папері. Але іноді художник може кардинально змінити концепцію ілюстрації книги, як було із малюнками художниці Юлії Полішук до віршованої казки О. Томенко «Країна Амадея».

Флагманом у дитячому світі ілюстрації в Україні стало видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га», яке співпрацює з такими відомими художниками як В'ячеслав Єрко, Кость Лавро, Катерина Штанко, Володимир Штанко, Іван Сулима, стиль малюнків яких легко впізнаваний у багатьох книгах («Снігова Королева», «Улюблені вірші», «100 казок», книги Платона Воронька та ін.). Проте хочемо зауважити, що поняття впізнаваності і однотипності потребують деякого пояснення. З одного боку, впізнаваний стиль художника – це великий плюс, але коли за художнім впізнаванням стилем (вираз дитячих облич, деталі зачісок, одягу і т. п.) не витворюється новий образ, створений письменником, а лише переносяться з книги в книгу однотипні персонажі – тоді втрачається авторська, письменницька оригінальність. Схоже, що розкрученість художника, якому замовляють ілюстрації до книг одним за одним видавництва не дають йому часу вийти із уже втіленого образу.

Як зазначив в одному із своїх інтерв'ю художник Кость Лавро, українським героям, створеним сучасними ілюстраторами, не вистачає

Section 1. Challenges of studying Ukrainian art from ancient times to the beginning of the 20th century

образності. Українські ілюстратори малюють загально, не передають того внутрішнього, чуттєвого в героях, що спонукає нас взяти книжку до рук.

Для світового контексту хочемо провести паралель із бестселером шведського письменника Свена Нордквіста (за фахом архітектора), який є автором тексту та художником серії книг про Петсона та Фіндуса. Його ретельна промальовка деталей, які так люблять шукати діти в книгах, та два створені впізнавані образи, стали основою комерційного успіху, попри досить прості тексти.

